

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Шевченка Сергія Івановича
на дисертаційне дослідження Журка Даніїла Олександровича
«Кримінальна відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження за
обтяжуючих обставин» щодо рекомендації до захисту у спеціалізованій
вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з права**

Актуальність теми. Життя і здоров'я людини є конституційно закріпленими найвищими соціальними цінностями в Україні (ст. 3 Конституції України). Саме тому держава покладає на себе обов'язок забезпечувати найвищий рівень їх захисту. Одним із фундаментальних і невід'ємних прав людини є право на життя та здоров'я, яке має абсолютний характер. При цьому протиправне позбавлення життя людини суперечить самій сутності конституційного ладу та гуманістичним засадам українського суспільства.

До засобів захисту здоров'я людини належать, зокрема, кримінально-правові норми, які передбачають відповідальність за суспільно небезпечні посягання на зазначену соціальну цінність, найбільш небезпечним з яких є умисне тяжке тілесне ушкодження. Відповідальність за його спричинення передбачена як загальною нормою – ст. 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження» КК України, так і спеціальними кримінально-правовими нормами, призначенням яких є охорона здоров'я певних осіб (спеціальних потерпілих).

Умисне тяжке тілесне ушкодження є одним із поширених кримінальних правопорушень проти здоров'я особи. Проте, незважаючи на достатню слідчу та судову практику застосування норми, передбаченої ч. 2 ст. 121 КК України, і на сьогодні існують недоліки її застосування, що пояснюються передусім тим, що положення цієї норми містять чимало оцінних понять, є описовими та досить широкими за змістом, можуть видозмінюватись протягом часу.

Тому дослідження питання кримінальної відповідальності за умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого, на фоні латентності окремих із зазначених обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин та в умовах воєнного стану в нашій державі є актуальним, має значення для науки кримінального права та практичної діяльності правоохоронних та судових органів.

Проблеми кримінальної відповідальності за посягання на життя та здоров'я особи досліджувались у працях багатьох учених, зокрема: В.І. Борисова, В.В. Голіни, І.М. Даньшина, О.М. Джужи, А.П. Закалюка, М.Й. Коржанського, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, В.В. Шаблистого, Н.М. Ярмиш та ін.

Проте на сьогоднішній день підходи до криміналізації та пеналізації умисного тяжкого тілесного ушкодження у КК України не мають уніфікованого характеру.

Дискусійні положення щодо формулювання складу та караності кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України, неоднозначність правозастосовної практики, зокрема в умовах воєнного стану, вказують на актуальність та своєчасність теми дисертаційного дослідження Д.О. Журка.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Дисертація є одним із перших комплексних монографічних досліджень, у якому розглянуто питання кримінальної відповідальності за умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин. Найбільш важливими положеннями та висновками наукової новизни проведеного дослідження є такі:

уперше:

- виділені етапи криміналізації умисного тяжкого тілесного ушкодження за обтяжуючих обставин: I етап – відсутність у кримінальному законодавстві, чинному на території України, окремої кримінально-правової норми за умисне тяжке тілесне ушкодження (до 1903 р.); II етап – криміналізація умисного тяжкого тілесного ушкодження з виділенням обтяжуючих це діяння обставин у різних кримінально-правових нормах (1903 – 1922 рр.); III етап – криміналізація умисного тяжкого тілесного ушкодження з обтяжуючими обставинами в одній кримінально-правовій нормі (1922р. – до сьогодні);

- запропоновано включити до обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин його спричинення з мотивів соціальної нетерпимості;

- запропоновано розробити та впровадити в кримінальне законодавство України уніфіковану систему обтяжуючих обставин для умисних кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи;

удосконалено:

- обґрунтування доцільності закріплення у відповідній кримінально-правовій нормі такого виду тяжкого тілесного ушкодження, як втрата людиною репродуктивної функції замість каліцтва статевих органів;

- аргументацію щодо недоцільності *розмежування* непоправного знівечення обличчя та інших частин тіла людини при визначенні видів тяжкого тілесного ушкодження, оскільки обличчя є частиною тіла людини;

дістали подальшого розвитку:

- уніфікація термінології у сфері охорони життя та здоров'я особи і вживання у кримінальному законодавстві єдиного терміна, який характеризує особливі фізичні, психологічні чи моральні страждання – особлива жорстокість;

- пропозиція виділення у ст. 121 КК України не тільки обтяжуючих, а й особливо обтяжуючих обставин, зокрема таких, як вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження зі складною формою співучасті.

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях. Повнота викладення наукових результатів дослідження підтверджується тим, що основні положення дисертації викладені у 5 працях, 3 з яких – статті, опубліковані у виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, 2 – тези доповідей на наукових конференціях.

Зазначені наукові праці здобувача, їхній зміст підтверджують, що наукові

результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладені в наукових фахових виданнях та пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Дисертаційне дослідження виконане автором самостійно з використанням останніх досягнень теорії кримінального права. Усі сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень дисертанта. Для аргументації власних положень і висновків дослідник використовував напрацювання інших учених, належні посилання на які містяться в роботі.

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

- *правотворчості* – для вдосконалення кримінального та іншого законодавства, пов'язаного із захистом здоров'я людини;
- *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині протидії посяганням на здоров'я людини;
- *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми кримінального законодавства», «Кримінально-правова кваліфікація» та відповідних їм спецкурсів;
- *науково-дослідній роботі* – під час дослідження питань ефективності кримінально-правових засобів запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, розроблення напрямів удосконалення чинного кримінального законодавства у цій сфері.

Академічна доброчесність. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації, дотримані норми законодавства про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності та використані методики досліджень.

Дискусійні положення та зауваження. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Д.О. Журка, необхідно висловити ряд зауважень та звернути увагу на дискусійні положення проведеного дослідження:

1. У роботі автором пропонується включити до обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин його спричинення з мотивів соціальної нетерпимості, оскільки цей мотив є відмінним від передбаченого у ч. 2 ст. 121 КК України мотиву расової, національної або релігійної нетерпимості. Водночас існують й інші види нетерпимості, через які можуть спричинятись тілесні ушкодження, наприклад фізичні вади людини. Бажано почути думку автора щодо доцільності криміналізації як обтяжуючої обставини будь-яких проявів нетерпимості щодо людини.

2. Здобувачем обґрунтовується недоцільність розмежування непоправного знівечення обличчя та інших частин тіла людини при визначенні видів тяжкого тілесного ушкодження, оскільки обличчя є частиною тіла людини, і пропонується тяжким тілесним ушкодженням визнавати непоправне знівечення будь-якої частини тіла. Проте на сьогоднішній день віднесення знівечення обличчя до тяжкого тілесного ушкодження визначає не судово-медичний

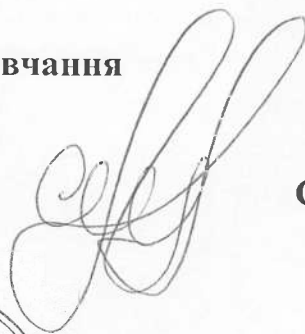
експерт, а суд, з огляду на естетичні міркування. У роботі не наведене бачення автора щодо порядку віднесення до тяжких тілесних ушкоджень непоправного знівечення інших, крім обличчя, частин тіла людини.

3. У пропонованій автором власній редакції ст. 121 КК України санкції є безальтернативними і передбачають лише один вид покарання – позбавлення волі на певний строк. Д.О. Журком не наведено достатньо аргументів щодо такого підходу до пеналізації умисного тяжкого тілесного ушкодження.

Висновок. Незважаючи на наведені зауваження, ознайомлення з дисертацією Д.О. Журка дає підстави для надання їй позитивної оцінки, а зауваження не знижують наукової цінності дослідження, мотивують та спрямовують подальшу наукову розробку обраного здобувачем напряму наукового пошуку та мають потенціал для використання в освітньому процесі, нормотворчій діяльності та практичній роботі.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що дисертація Д.О. Журка на тему: «Кримінальна відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин» являє собою закінчену науково-дослідну працю, що відповідає науковій спеціальності, за якою вона виконана. Дисертація Д.О. Журка є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну та практичну спрямованість, містить низку нових науково-обґрунтованих результатів у галузі кримінального права, відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 № 40 та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44, а отже, робота може бути рекомендована до розгляду та захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

**Заступник директора Інституту
післядипломної освіти та заочного навчання
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Сергій ШЕВЧЕНКО

Підпис засвідчую:
Проректор Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук
заслужений діяч наук

Олександр ЮШІН